

FREJA BLEV DØMT TIL FØRTIDS- PENSION – NU LÆSER HUN PÅ UNIVERSITETET

Freja Malik var på knallert på vej til sit fritidsjob, da hun væltede og slog hovedet, fordi en trailer efter en forbigående bil ramte hende. Få måneder senere kunne den aktive gymnasieelev knap læse to sider i en lærebog, før hun fik det dårligt. I dag, fem år senere, studerer hun biologi på universitet. At hun skulle finde en vej tilbage til skolebænken, tilskriver Freja intensiv synstræning med en neurooptometrist.

– Jeg er 17 på det her tidspunkt, og jeg har sommerferie. I et vejkryds sender en trailer mig i jorden. Jeg ligger og ser, at chaufføren bremser bilen, men så sætter de farten op og kører fra mig. Mange ser det, men ingen hjælper. Til sidst kommer dog en bedemand, som har handlet i det nærliggende supermarked og set mig stå at græde. Hun bliver hos mig, til mine forældre kommer. Først tror vi ikke, der er sket noget, men på vej hjem får jeg ondt i nakken og ryggen, så jeg bliver undersøgt. På hospitalet kan de ikke finde noget. De giver mig blot en flyer og sender mig hjem med ordene, at jeg måske har en hjernerystelse, fortæller Freja.

I FIRE VIGTIGE UNGDOMSÅR STÅR FREJAS LIV PÅ PAUSE, SÅ MØDER HUN EN NEUROOPTOMETRIST

Efter ulykken prøver Freja at leve som før, på trods af blandt andet en hovedpine, der hver dag bliver værre. Hun kan ikke læse. Falder i søvn i undervisningen og kaster op, når hun koncentrerer sig eller bliver udsat for skarpt lys eller høje lyde. I 3. g ryger hendes gennemsnit fra 10.4 til 7, og hendes fravær er tårnhøjt. Kun med nød og næppe og takket være de gode karakterer, hun har fået på papiret før ulykken, får hun studenterhuen på. Freja går flere gange på kort tid til sin egen læge, som sender hende til neurolog og andre specialister. Men ingen af dem kæder hendes problemer sammen med ulykken, som efterhånden ligger et stykke tilbage i tiden.

– Min læge, som har kendt mig, siden jeg var tre år, er den eneste ud over mine forældre, som vil tro på, at jeg ikke bare er en stresset gymnasieelev. Lægen gør, hvad hun kan, men hun aner faktisk ikke, hvad hun skal stille op med mig. Jeg må klare mig uden hjælp nogle steder fra. Flere måneder efter ulykken, får jeg et smæld i hovedet, mens jeg forsøger at træne lidt. Som en elastik, der springer. Fra det øjeblik bliver det hele – hovedpine, lydfølsomhed, lysfølsomhed – ganget med 1000 i styrke. Jeg begynder at have solbriller på inden døre. Jeg kan ikke klare lyden af bestik. Alt gør ondt. Jeg kan intet. Hele mit liv bliver bare sat på pause.

Frejas forældre bruger mange penge på behandlinger, for de prøver alt, de kan finde. Hun arbejder en lille smule, men det er kun muligt, fordi hun tager rigtig meget smertestillende medicin. Ellers sidder hun bare hjemme. Efter cirka tre år lykkes det at få kommunen til at komme på banen, og Freja bliver sendt to uger til et afklaringsforløb på Vejle fjord rehabilitering.

– Vejle fjord er fantastisk. Selvom de kun har to uger, vil de ændre ens liv, så meget, de kan. En neurooptometrist tester mit syn, som er sindssygt dårligt. De siger, at synstræning vil kunne hjælpe mig, men jeg vil selv skulle betale, når jeg ikke længere er på Vejle fjord. Det vælger vi at gøre. Maria Beadle, neurooptometristen, kan heldigvis klare det hele online, så jeg slipper for at skulle bruge min sparsomme energi på transport. Og stille og roligt – med megahård træning – begynder jeg at kunne læse lidt igen og koncentrere mig i længere tid. Min følsomhed over for lyd bliver også mindre, så jeg kan efterhånden lægge solbriller og høreværn fra mig, når jeg er indenfor.

Freja er den dag i dag stadig lidt følsom over for lys og lyd, men det styrer ikke længere hendes liv. For cirka et halvt år siden, tog hun endda springet til at prøve at være udendørs uden solbriller. Det lykkedes, og i dag nægter hun at tage dem på igen, uanset hvor meget solen skinner.

– Jeg har virkelig fået mit liv tilbage på grund af Maria. Jeg havde da regnet med at få lidt ud af det, men ikke så meget. Alting er blevet bedre. Der er dog ikke noget, der er optimalt endnu. Der skal stadig meget træning til, men bare det at jeg kan gå uden solbriller, og at jeg kan kigge på en skærm ... Jeg tudede, da jeg kunne lade solbrillerne ligge, når jeg var indenfor.

DET ER HÅRDT AT SKULLE GENSTARTE SIT SOCIALE LIV

Som mange andre har Freja følt sig isoleret efter sin ulykke. I en periode har hun endda følt sig selvmordstruet og været klar til helt at give op. Socialt har hun både mistet venner og fået sværere ved at få nye.

Freja Malik fik ændret sit liv i en ulykke og blev stillet en pension i udsigt. Men mødet med en neurooptometrist gav hende livet tilbage.

– Mine barndomsvenner kunne slet ikke forstå ændringerne. Jeg spurgte dem, hvorfor de ikke inviterede mig mere, og så sagde de: "Men Freja, du siger nej til 1/3 af det, vi inviterer til, så vi troede ikke, du ville." Det er, selvom jeg virkelig har taget til alt, jeg overhovedet kunne, og er blevet straffet med hovedpine flere dage efter. Jeg kom til det meste. Jeg kunne måske kun være der et par timer, men de timer føltes som 12 for mig. Det kæmper jeg også med i dag på uni. Det er svært med det sociale, når de ikke kan se, at der er ting, jeg har svært ved. Jeg er jo stadig udfordringer. Min sygdom er bare usynlig.

Til sine studier får Freja specialpædagogisk støtte (sps) samt hjælp af en læsevejleder, og så har hun også en mentor. Derudover læser hun på nedsat tid. Det betyder, at den bachelor, som normalt vil tage tre år at få, har Freja fem år til at komme igennem. Det er en god hjælp i forhold til selve uddannelsen, men socialt er det ikke uden omkostninger.

– På den måde vil jeg blive ved med at starte forfra med nye hold i al den tid, jeg læser på universitetet. Derfor får jeg aldrig de samme relationer som de andre. Jeg ville gerne have kunnet

være på samme hold hele vejen. For eksempel er der ikke rigtig nogen, der har lyst til at danne studiegruppe med mig, for mange vil jo gerne have den samme gruppe hele studietiden. Det lyder måske dumt, men jeg ville skulle gå til mange flere fester end alle andre for at opnå de samme relationer. Det kan jeg jo ikke. Jeg forsøger at overtale universitetet til at lade mig komme med på intro-tur igen med dem, som jeg skal have de fag med, som jeg har sprunget over i det første år. Det vil være godt for mig socialt. Jeg er en meget åben person, men det er altså hårdt at begynde forfra socialt hvert år.

Freja har en hund, Albert, som hun har trænet til at være servicehund. Den har hun med på universitetet, alle de dage hun skal være der i fire timer eller mere.

– Jeg bliver som regel meget træt efter nogle timers undervisning, og når jeg bliver træt, får jeg nemt angst. Så hjælper Albert mig. Ved at kæle og nusse ham finder jeg ro og koncentration. Vi går også ture i Universitetsparken. Når jeg for eksempel har ham med ude at handle, er der ingen, der må snakke med ham. Men på universitetet har han en hilse-kommando, hvilket gør, at jeg faktisk får snakket med andre mennesker. Folk er så glade for hunde. De kommer hen og vil kæle med Albert, og så snakker de også med mig. Så han hjælper mig også med det sociale. Nu skal jeg have lært ham at komme med til fredagscafe. Jeg vil godt kunne gå derned, hvis jeg bare ved, at der er nogen jeg kender.

JEG VIL FOR ALT I VERDEN UNDGÅ FØRTIDSPENSION

Freja planlægger en fremtid så uafhængig af andre, som hun tør drømme om at blive. Det betyder alt for hende at kæmpe for at kunne tjene sine egne penge en dag. Men hun er meget bevidst om, at hun indtil videre stadig har stadig brug for hjælp og støtte - ikke kun for at klare studiet.

– Mine forældre kommer ret ofte med rester til mig, som de har frosset ned hjemmefra. Jeg laver selv kun mad en enkelt dag om ugen, for jeg kan ikke holde til mere. Engang troede jeg, at jeg skulle flytte tidligt hjemmefra og leve mit eget liv, men jeg er endnu afhængig af dem. Jeg kan desværre ikke bare stå helt på egne ben. Min identitet har i årene efter ulykken været, at jeg skulle bevise, at jeg var syg. At jeg ikke fakede. Da jeg endelig fik min diagnose, gjorde det en utrolig forskel. Men der var stadig alt det med synet. Og jeg ved stadig ikke, hvem jeg er. Før det hele var jeg Freja, der dyrkede megameget motion og var formand for foreninger. Nu kan jeg intet af det. Jeg kan ikke dyrke motion. Jeg kan ikke gå til en fritidsaktivitet. Det er for hårdt. Jeg prøver stadig at finde ud af, hvem jeg så er.

Frejas har det fysisk bedst, når hun ikke laver noget. Så har hun færrest smerter. Men lige så lidt som hendes krop kan holde ud at lave for meget, lige så lidt kan hendes psyke holde til at lave for lidt.

– Forhåbentligt bliver jeg færdig med min bachelor om fem år. Jeg vil gerne være forsker, men det virker ikke realistisk når jeg måske kun kommer til at kunne arbejde 15 timer om ugen. Det kan godt være, at jeg ender med ikke at kunne tage en fuld universitetsuddannelse, men jeg VIL prøve. Jeg vil ikke risikere at se tilbage om ti år og sige: "Hvorfor prøvede jeg ikke?" Jeg vil for alt i verden undgå førtidspension, selvom de har sagt, at jeg er dårlig nok til at få det. Jeg er bange for at blive låst inde i min lejlighed alene uden noget socialt med andre.

Freja ved godt, at hun "aldrig får et helt normalt liv igen og bliver lige som alle andre," men hun har drømme som alle andre unge.

– Hvis jeg kunne tage en kandidat ... hvis jeg kunne gå til noget – hvis jeg kunne få en kæreste ... Jeg håber også, at jeg kommer til at kunne dyrke motion igen uden at blive helt smadret. Bare en smule styrketræning. Mest håber jeg, at man pludselig finder en måde at træne på, som kan hjælpe mig, lige så meget som neurooptometristen har gjort. Hvis det ikke havde været for Maria, var jeg aldrig startet på universitetet. Så havde jeg stadig ikke kunnet noget. Desværre er der kun få kommuner, der anerkender og vil betale for neurooptometriste. Aarhus Kommune, som jeg bor i nu, ville under ingen omstændigheder hjælpe. Men de vil gerne have, at jeg får en uddannelse. De kan godt se, at så kommer jeg til at tjene de penge hjem, de har brugt på mig, frem for hvad det vil koste, at jeg får en førtidspension. ■

SYN OG HJERNESKADE

Det er mere reglen end undtagelsen, at samsynet rammes efter en skade på hjernen (op til 60 %). Er man ramt af en hjernerystelse, er tallet op til 88 %.

Typisk ses:

- 1) ukoordinerede øjenbevægelser (51 %), der giver nedsat læsehastighed, læseforståelse og trætte øjne
- 2) konvergensinsufficiens (56 %), der kan give dobbeltsyn/skygger på tekst og hovedpine
- 3) akkommodationsinsufficiens (41 %), der giver problemer med at skifte fokus og stille skarpt
- 4) dårligt fungerende vestibulo-okulært system (50%), der giver svimmelhed, kvalme og køresyge.

Kilde: Neurooptometrist Maria Beadle, www.trainyoureyes.dk